

Artur Znajomski

Z dziejów rejestracji piśmiennictwa polskiego : przyczynek do historii bibliografii lokalnej Krakowa i Lwowa

---

Bibliotheca Nostra : śląski kwartalnik naukowy nr 3, 136-158

2015

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

ARTUR ZNAJOMSKI
*Instytut Informacji Naukowej i Bibliotekoznawstwa
Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie*

Z DZIEJÓW REJESTRACJI PIŚMIENICTWA POLSKIEGO. PRZYSZYBOK DO HISTORII BIBLIOGRAFII LOKALNEJ KRAKOWA I LWOWA

Bibliografia lokalna spełnia bardzo istotną funkcję w życiu miast i mniejszych miejscowości. Dokumentując produkcję drukarską i wydawniczą, prezentuje rozwój kulturalny miasta i zarazem pokazuje jego wkład do kultury narodowej. Natomiast, gdy rejestruje publikacje jemu poświęcone, to wtedy podkreśla własną odrębność danego ośrodka, a przedstawiając osiągnięcia w rozmaitych dziedzinach życia społeczno-politycznego, gospodarczego, kulturalnego i naukowego, zajmuje się jego promocją. Pełni również rolę ważnego, często niezastąpionego źródła informacji, wykorzystywanego przez badaczy reprezentujących różne gałęzie wiedzy.

Kraków i Lwów legitymują się znaczącym dorobkiem w zakresie bibliografii lokalnej, i to zarówno podmiotowej, jak też przedmiotowej. Niestety, poza recenzjami, dotychczas nie spotkały się one z wnikliwszym zainteresowaniem badawczym. W literaturze przedmiotu wspomniano o nich bardzo rzadko i to z reguły marginalnie¹. Nieco więcej wiadomości o krakowskich bibliografiach lokalnych, przygotowanych po II wojnie światowej, podaje jedynie Elżbieta Romanowska w artykule omawiającym działalność bibliograficzną Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej w Krakowie (Romanowska, 2006, s. 311-323)², instytucji, która w znacznym stopniu przyczyniła się do rozwoju bibliografii lokalnych w Polsce, w tym zwłaszcza dotyczących Krakowa.

---

¹ Krótkie wzmianki o *Bibliografii polskich druków lwowskich XVI-XVIII wieku* podają (Semkiewicz, 1929, s. 11-12; Des Loges, 1929, s. 145; Dembowska, 1963, s. 31; Eychler, 1963, s. 295, 297). O pierwszej zaś bibliografii Krakowa wspomina (Bieńkowski, 1997, s. 53, 119), a o bibliografiach czasopism lwowskich i krakowskich wzmiankuje (Dziki, 1997, s. 40). O powojennych bibliografiach Krakowa i Lwowa informuje również (Znajomski, 2014, s. 283-303).

² Artykuł dopełnia spis bibliografii lokalnych i regionalnych przygotowanych w Wojewódzkiej Bibliotece Publicznej w Krakowie.

Celem artykułu jest pokazanie dziejów bibliografii lokalnych Krakowa i Lwowa, nakreślenie kierunków ich rozwoju oraz przedstawienie stosowanych w nich rozwiązań metodycznych, takich jak: dobór i selekcja materiału, opis, układ oraz aparat informacyjno-pomocniczy.

Analizą zostały objęte bibliografie lokalne *sensu stricte*, które ukazały się w formie druków samoistnych zwartych, wydawnictw ciągłych lub dzieł bibliograficznych. Poza obszarem badań pozostały omówienia bibliograficzne i stany badań. Pominięto także bibliografie załącznikowe, ponieważ ich zadanie ogranicza się z zasady tylko do zestawienia źródeł i literatury przydatnej do stworzenia książki, artykułu czy też rozprawy, poświęconej wybranemu aspektowi z życia miejscowości. Są to w gruncie rzeczy najczęściej bibliografie lokalne dziedziczne lub zagadnieniowe i stosują one na ogół stałe, niezmiennie reguły metodyczne.

Lektura retrospektywnych i bieżących polskich bibliografii bibliografii oraz penetracja katalogów Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej w Krakowie, Biblioteki Narodowej w Warszawie, Biblioteki Uniwersyteckiej KUL oraz Biblioteki Głównej UMCS w Lublinie pozwoliły na zidentyfikowanie 11 bibliografii Krakowa oraz 4 Lwowa.

Pomysł stworzenia bibliografii Krakowa narodził się w środowisku działaczy Towarzystwa Miłośników Historii i Zabytków Krakowa. Organizacja ta, powołana do życia 21 listopada 1896 r. z inicjatywy mediewisty, znawcy nauk pomocniczych historii Stanisława Krzyżanowskiego, od początku swojego istnienia za główny cel działalności stawiała „(...) poznawanie dziejowej przeszłości Krakowa i okolic” (*Statut*, 1900, s. 1). Nieodzownym narzędziem w realizacji tego zamierzenia stała się z biegiem czasu bibliografia. Decyzja o potrzebie zestawienia przedmiotowej bibliografii Krakowa zapadła na posiedzeniu Wydziału Towarzystwa zorganizowanym w dniu 17 listopada 1911 r. (*Księga protokołów*, t. 4, s. 40; Kaczmarczyk, 1913, s. 207). Powstanie tej bibliografii należy wiązać z ogólnym ożywieniem badań w zakresie historii regionalnej i lokalnej, dokonującym się na ziemiach polskich na przełomie XIX i XX w., któremu towarzyszył rozwój prac bibliograficznych. W tym okresie został wydany m. in. *Spis bibliograficzny druków łódzkich* (Łódź 1896), autorstwa Maksymiliana Barucha, który w latach 1915-1918 zaangażował się także w prace nad bibliografią historii Warszawy (Koredczuk, 2011, s. 394-395).

Inicjatorem bibliografii Krakowa był wychowanek S. Krzyżanowskiego, badacz kultury i dziejów miast polskich okresu przedrozbiorowego Jan Ptaśnik (*Księga protokołów*, t. 4, s. 40; Kaczmarczyk, 1913, s. 207; Bochnak i Pieradzka, 1937, s.12). Sprawę opracowania bibliografii powierzono koledze J. Ptaśnika z ławy szkolnej i zarazem uczniowi S. Krzyżanowskiego, archiwistcie, edytorowi źródeł historycznych, księgowemu i sekretarzowi Towarzystwa Miłośników Historii i Zabytków Krakowa Kazimierzowi Kaczmarczykowi (*Księga protokołów*, t. 4, s. 41; Bienkowski, 1997, s. 53;

Nawrocki, 2010, s. 330; Skopowski, 1967, s. 279)³. Przygotował on bieżącą *Bibliografię Krakowa za rok 1912*, wydaną w 1913 r. na łamach piętnastego tomu „Rocznika Krakowskiego” oraz oddzielnie jako odbitkę (Kraków 1913). W ten sposób zostało zainicjowane wydawnictwo, które z jednej strony utrzymywało bieżące piśmiennictwo o Krakowie bardzo często rozproszone w lokalnej prasie, z drugiej zaś miało stać się motorem napędzającym badania historyczne nad dziejami dawnej stolicy Polski.

Praca została dostrzeżona i pochlebnie przyjęta przez krytyków (P., 1913, s. 2; *Nauka* 1913, s. 5; W. A., 1914, s. 127). W recenzjach podkreślano jej pionierskość oraz wskazywano na konieczność kontynuacji tego dzieła.

Zapoczątkowane zestawienie miało ukazywać się systematycznie każdego roku. Niestety, nie udało się w pełni zrealizować tego zamierzenia. Kaczmarczyk zdołał wydać drukiem jeszcze spis za rok 1913 (Kaczmarczyk, 1914, s. 205-240). Jego kontynuacja za lata 1914-1917, pomimo dwukrotnej zapowiedzi wydawniczej, nie doczekała się edycji, najprawdopodobniej z powodu trudności w pozyskaniu odpowiedniej ilości papieru na druk kompletnego „Rocznika Krakowskiego” (*Księga protokołów*, t. 5, s. 24, 31, 49).

Opublikowana *Bibliografia Krakowa* jest jedną z pierwszych w Polsce bibliografii lokalnych o charakterze czysto przedmiotowym.

Prace nad omawianą bibliografią wznowiono dopiero w latach dwudziestych minionego stulecia. W związku z osiedleniem się Kaczmarczyka w 1920 r. w Poznaniu, przygotowaniem kolejnego spisu zajęła się bibliotekarka Biblioteki Jagiellońskiej, członek Towarzystwa Miłośników Historii i Zabytków Krakowa i zarazem doświadczony bibliograf Helena Lipska (Bieńkowski, 1997, s. 119; Wcisło, 1974, s. 149-154; Wcisło 1981 s. 276-280; Brzeski, 2014, s. 90-91). O jej profesjonalizmie w dziedzinie bibliografii świadczy choćby to, że w okresie prowadzenia prac nad bibliografią Krakowa bardzo aktywnie uczestniczyła w innym niezmiernie ważnym przedsięwzięciu bibliograficznym. W Bibliotece Jagiellońskiej kierowała weryfikacją kartotek do tworzonej przez Jana Muszkowskiego w Warszawie retrospektywnej *Bibliografii polskiej 1901-1925*, która miała być kontynuacją *Bibliografii polskiej* Estreicherów (Kurek, 2014, s. 127-134).

Lipska opracowała *Bibliografię miasta Krakowa za lata 1914-1918*, wydaną w dwóch częściach na łamach „Rocznika Krakowskiego” (Lipska, 1926, s. 197-232; Lipska, 1929, s. 177-223) oraz odrębnie w formie odbitki (Kraków 1926). Po opublikowaniu tego spisu autorka nie zaniechała dalszej pracy nad bibliografią Krakowa. Przez wiele lat gromadziła do niej materiał, doprowadzając ją aż do 1944 r. (*Materiały Heleny Lipskiej*, bez paginacji).

Pierwsza inicjatywa w zakresie bibliografii Lwowa wyszła od historyka, bibliotekarza i muzeologa Stanisława Rachwała (Lewicki, 1986, s. 579-

³ Do pracy nad bibliografią zaangażowano także J. Ptaśnika oraz dwóch innych historyków, archiwistów i zarazem bibliografów Adama Chmiela i Józefa Korzeniowskiego. Trudno jest jednak określić, jaki był ich wkład w opracowanie bibliografii.

580). Przygotował on *Bibliografię Lwowa*, która pozostała w rękopisie (Hahn, 1921, s. 119 poz. 1321a; Janeczek, 1993/1994, s. 8). Niestety, trudno jest cokolwiek powiedzieć na temat okoliczności powstania tego spisu i metody jego opracowania, z powodu braku informacji źródłowych. Pewne jest jedynie to, iż autor musiał ją opracować przed 1921 r., bowiem pracę odnotowuje pierwsze wydanie *Bibliografii bibliografii polskiej* Wiktora Hahna. Być może pomysł stworzenia tej bibliografii zrodził się pod wpływem inspiracji ze strony wybitnego historyka literatury i języka polskiego a zarazem jednego z mistrzów S. Rachwała, Wilhelma Bruchnalskiego. Uczony ten bowiem doceniał wagę i znaczenie bibliografii, miał okazały dorobek w tej dziedzinie oraz kreślił szerokie plany przyszłych, potrzebnych przedsięwzięć bibliograficznych (*Bruchnalski Wilhelm*, 1972, s. 91-92). Można przypuszczać, że pewien wpływ na zainteresowanie się S. Rachwała bibliografią Lwowa mógł mieć także jego bliski kolega i przyjaciel od czasów studenckich Karol Badecki (Łempicki, 1948, s. 96-97), dla którego sprawy bibliografii były bardzo istotne przez cały okres kariery zawodowej.

Na drukowaną bibliografię Lwowa trzeba było czekać do drugiej połowy lat dwudziestych minionego stulecia. Bezpośrednim asumptem do jej opracowania stały się dwa zjazdy – I Zjazd Bibliotekarzy Polskich oraz III Zjazd Bibliofilów Polskich, obydwaj zorganizowane we Lwowie w maju 1928 r. Środowisko lwowskich bibliotekarzy i miłośników książki, chcąc uświetnić i upamiętnić to niezwykle ważne wydarzenie, przygotowało okolicznościową wystawę książki i grafiki lwowskiej. W efekcie prac podjętych przy organizacji wystawy powstała retrospektywna, podmiotowa *Bibliografia polskich druków lwowskich XVI-XVIII wieku*. (Lwów 1928) (Kotula, 1928, s. VI-VII; Des Loges, 1929, s. 144-145; *Pamiętnik*, 1929, s. 99). Zestawienie ukazało się jako owoc pracy zespołowej, którą kierował zasłużony bibliotekarz i bibliofil, Rudolf Kotula, a uczestniczyli w niej pracownicy lwowskich bibliotek: Anna Łysakowska, Beatrycze Żukotyńska, Jadwiga Gamska, Władysław Piasecki oraz studentka Uniwersytetu Jana Kazimierza Zofia Kotulanka.

Wydaje się, że pewien wpływ na powstanie bibliografii druków lwowskich miał także rozwój prac w zakresie bibliografii regionalnej, z którą bibliografia lokalna jest blisko powiązana. Spis został przygotowany w tym czasie, kiedy w Polsce realizowano projekt Adama Łysakowskiego, polegający na opracowywaniu i publikowaniu przez biblioteki okręgowe dziennej podmiotowej bibliografii regionalnej (Ambros, 1935, s. 313). W tym przedsięwzięciu uczestniczyła również Biblioteka Uniwersytecka we Lwowie, kierowana przez R. Kotulę, w której sporządzano *Bibliografię regionalną z województw lwowskiego, stanisławowskiego tarnopolskiego i wołyńskiego*, publikowaną na łamach „Gazety Lwowskiej” w latach 1928-1930. Znaczną część zebranego materiału stanowiły w niej książki ogłoszone w tym czasie przez lwowskie oficyny wydawnicze. Natomiast *Bibliografia*

polских druków lwowskich XVI-XVIII wieku pokazywała Lwów jako wiodący ośrodek drukarski i kulturotwórczy na przestrzeni czterech minionych stuleci. Można zatem sądzić, że obydwie zestawienia miały się wzajemnie dopełniać.

Rozwój bibliografii Krakowa i Lwowa został zahamowany w okresie II wojny światowej. Również w pierwszym dziesięcioleciu powojennym, z przyczyn politycznych, nie było w Polsce sprzyjającego klimatu dla bibliografii lokalnej. Zaczęła się ona powoli odradzać dopiero po wydarzeniach październikowych 1956 r., kiedy to nastąpiła częściowa liberalizacja niektórych sfer życia społecznego, w tym m. in. działalności naukowej i kulturalnej. Renesans bibliografii Krakowa nastąpił jednak dopiero w latach 70. ubiegłego wieku, a na kolejne bibliografie Lwowa trzeba było czekać aż do lat 90. XX stulecia.

Po drugiej wojnie światowej ciężar opracowywania bibliografii Krakowa przejęła na siebie w głównej mierze Miejska Biblioteka Publiczna w Krakowie (dalej MBP). Jednym z zadań ustawowych tej placówki, pełniącej funkcję ośrodka informacji o regionie, było i nadal jest gromadzenie materiałów bibliotecznych dotyczących własnego regionu oraz przygotowywanie i wydawanie bibliografii regionalnych (Dekret, 1946, poz. 163; Ustawa, 1968, poz. 63; Ustawa, 1997, poz. 539).

Dobrym momentem do rozpoczęcia prac w tym zakresie był jubileusz 25-lecia działalności Biblioteki, świętowany w 1971 r. Z tej okazji powstała i została opublikowana retrospektywna bibliografia przedmiotowa *Książki o Krakowie. Wybór publikacji z lat 1945-1969* (Kraków 1971), autorstwa Teresy Bieńkowskiej i Zdzisławy Vogel, współzałożycielek Działu Informacyjno-Bibliograficznego MBP, mających duże doświadczenie zawodowe i dzięki temu, jak najbardziej predestynowanych do przygotowania tego wydawnictwa (Teresa Bieńkowska, 1985, s. 75; Bieńkowska, 1990, s. 71-72; Jaworska, 1990, s. 73-78; *Pracownicy*, 2005 s. 24, 108). W 1972 r. spis ten doczekał się wznowienia, z tą tylko różnicą, że dolną granicę zasięgu chronologicznego przesunięto do 1971 r. (Bieńkowska, Vogel, 1972). W 1995 r. wyszła jego kontynuacja za lata 1971-1977 (Bieńkowska, 1995)⁴. Uzupełnieniem tych bibliografii jest wydawnictwo zatytułowane *Kraków. Przegląd wybranych opracowań z lat 1900-1939* (Kraków 1993), przygotowane przez T. Bieńkowską.

Do grupy bibliografii retrospektywnych zalicza się także zestawienie *Kraków. Guidebooks in foreign languages (edited 1995-1999). Bibliography* (Kraków 1999), autorstwa E. Romanowskiej. Uwzględniono w nim druki zwarte dotyczące Krakowa opublikowane w Polsce i poza jej granicami w językach obcych.

⁴ Praca ta nie została szerzej upowszechniona. Powielono ją najprawdopodobniej tylko w dwóch egzemplarzach, z których jeden posiada Wojewódzka Biblioteka Publiczna w Krakowie, a drugi znajduje się w zbiorach Biblioteki Narodowej w Warszawie.

Retrospektywne zestawienia ogłoszone na początku lat 70. były następnie kontynuowane w postaci bieżącej „Bibliografii Krakowa,” publikowanej sukcesywnie w formie rocznika, za pięć kolejnych lat: 1970, 1971, 1972, 1973 i 1974 (Kraków 1973, 1975, 1977, 1979, 1980), w opracowaniu T. Bieńkowskiej i Z. Vogel. W wyniku nowego podziału administracyjnego kraju na 49 województw, wprowadzonego w czerwcu 1975 r., ta cenna bibliografia Krakowa przerodziła się w regionalną „Bibliografię Krakowa i Województwa Miejskiego Krakowskiego”, wydawaną także z częstotliwością roczną za lata 1975-1977.

Pracownicy MBP zajmowali się również sporządzaniem innych bibliografii dla samego Krakowa, publikowanych na łamach lokalnych czasopism. I tak Mieczysław Zając ogłosił w 1971 r. w „Kronice Krakowa” bieżący spis *Książki o Krakowie – 1971*, (Zając, 1971, s. 223-224), który następnie zmienił tytuł na *Bibliografię cracovianów*, tworzoną przez T. Bieńkowską i Z. Vogel. Łącznie przygotowały one trzy tego typu zestawienia za lata 1975-1978 (Bieńkowska, Vogel, 1975, s. 236-238; Bieńkowska, Vogel, 1976/1977, s. 400-404; Bieńkowska, Vogel, 1978, s. 284-288). Vogel zainicjowała i przez kilka lat samodzielnie prowadziła w „Biuletynie Informacyjno-Instrukcyjnym”, będącym organem MBP, bieżącą bibliografię zatytułowaną *Książki o Krakowie*. Później w jej tworzenie zaangażowały się E. Mitka-Romanowska i T. Bieńkowska. Rejestruje ona piśmiennictwo za lata 1980-1993 (Vogel, 1981, s. 43-52; Vogel, 1982, s. 67-70; Vogel, 1987, s. 59-63; Vogel, 1988a, s. 55-58; Vogel, 1988b, s. 69-72; Mitka, Bieńkowska, Vogel, 1990, s. 57-58; Mitka, 1991, s. 61-70; Romanowska, 1992, s. 29-38; Romanowska, 1993, s. 39-46; Romanowska, 1994, s. 81-83; Romanowska, 1995, s. 43-57). Z czasem zmieniła się forma wydawnicza tego spisu. Trzy kolejne zestawienia *Książek o Krakowie* autorstwa E. Romanowskiej, wyszły jako prace samoistne zwarte. Odnotowują one publikacje wydane w latach 1997-1999. Ogłoszono je w serii „Prace Działu Informacyjno-Bibliograficznego Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej w Krakowie” (Kraków 1998-2000). Po reformie administracyjnej kraju przeprowadzonej w 1999 r. spis ten przekształcił się w bibliografię terytorialną, ogłaszaną pt. *Książki o Krakowie i województwie małopolskim*.

Do bieżących bibliografii Krakowa należy jeszcze zaliczyć pracę *Cracoviana znane i nieznanne*, przygotowaną przez Karolinę Grodziską, opublikowaną w „Roczniku Krakowskim” (Grodziska, 1993, s. 165-171; Grodziska, 1995, s. 127-132).

Obok wyliczonych spisów przedmiotowych Kraków dysponuje także dwiema bibliografiami podmiotowymi. Rejestrują one lokalną prasę i czasopisma. Jedną z nich jest *Katalog krakowskiej prasy konspiracyjnej 1939-1945* (Kraków 1978), opracowany przez wybitnego badacza i znawcę dziejów polskiej prasy Jerzego Jarowieckiego, a drugą *Prasa krakowska 1795-1918. Bibliografia* (Kraków 2004), zestawiona przez Mariusza Jakubka.

Lwów mający długą, wielowiekową polską tradycję po II wojnie światowej znalazł się w granicach Związku Radzieckiego. Dlatego też polscy bibliografowie przez ponad czterdzieści lat nie mogli „zagospodarować bibliograficznie” tego miasta z powodów politycznych. W Polsce Ludowej, będącej pod protektoratem ZSRR, tematyka lwowska była zastrzeżona. Nie było więc możliwości swobodnego badania i dokumentowania dziejów kultury polskiej we Lwowie. Stąd jej obraz, w miarę upływu czasu, stawał się coraz bardziej mglisty. Dopiero przemiany ustrojowe dokonane w krajach Europy Środkowej i Wschodniej na przełomie lat osiemdziesiątych i dziewięćdziesiątych minionego stulecia umożliwiły częściowe nadrobienie powstałych opóźnień. W wyniku podjętych prac powstały trzy bibliografie Lwowa. Jako pierwsza ukazała się przedmiotowa *Bibliografia lwowska* (Gliwice 1993), sporządzona przez Ryszarda Ruszla. Po niej wydano dwa zestawienia prasy lwowskiej w opracowaniu Jarowieckiego. Razem z Barbarą Górą przygotował on spis zatytułowany *Prasa lwowska w dwudziestoleciu międzywojennym. Próba bibliografii* (Kraków 1994), sam zaś był autorem książki *Prasa lwowska w latach 1864-1918. Bibliografia* (Kraków 2002).

Z powyższego przeglądu wynika, że w grupie badanych bibliografii przeważają zestawienia o charakterze przedmiotowym (10). Dwa razy mniej jest natomiast bibliografii podmiotowych (5), ale co ciekawe wśród nich dominującą pozycję zajmują bibliografie lokalne czasopism (4). O przewadze bibliografii przedmiotowych zadecydowało zapewne to, iż rejestrują one prace dotyczące różnych dziedzin życia obydwu miast i przez to są adresowane do szerokiego kręgu odbiorców. Stanowią one źródło informacji, a niekiedy też inspiracji twórczych nie tylko dla uczonych, ale również nauczycieli, studentów, regionalistów oraz innych użytkowników zainteresowanych problematyką krakowską lub lwowską. Natomiast z bibliografii podmiotowych korzysta z reguły wąska grupa specjalistów, przeważnie są to bibliolodzy, prasoznawcy oraz inni badacze, którzy interesują się tylko wybranym aspektem działalności danego ośrodka.

Dobór materiału. Z definicji bibliografii lokalnych wynika, że w zależności od ich rodzaju stosują one odmienne kryteria doboru materiału. W bibliografii lokalnej przedmiotowej dobór dokumentów dokonywany jest na podstawie analizy treści publikacji, a w bibliografii lokalnej podmiotowej wyznacznikiem rejestracji bądź pominięcia danej pracy jest kryterium typograficzno-wydawnicze. Najczęściej zestawiają one dzieła o określonej formie wydawniczej (druki zwarte, czasopisma) lub ograniczają się tylko do wykazu wybranego typu dokumentu (np. stare druki, druki muzyczne).

Bibliografie przedmiotowe Krakowa i Lwowa są spisami o charakterze ogólnym. Przedstawiają one obydwie miasta w ujęciu wielopłaszczyznowym, ukazując z reguły środowisko geograficzne, historię, demografię, etnografię, zagadnienia gospodarcze, społeczne, prawno-administracyjne, wyznaniowe i stosunki narodowościowe. Pokazują służbę zdrowia, wojsko, sport,

kulturę, naukę, oświatę, sztukę, literaturę piękną, biblioteki, archiwa oraz sprawy książki i czytelnictwa. Prezentują także sylwetki osób zasłużonych i w rozmaity sposób związanych z danym miastem.

Wśród badanych bibliografii występują zestawienia retrospektywne i bieżące. Większość stanowią bibliografie retrospektywne. W sumie jest ich 10, czyli tyle samo co, bibliografii przedmiotowych. Kraków ma sześć tego typu spisów, a Lwów cztery. Natomiast pozostałymi pięcioma bibliografiami bieżącymi dysponuje tylko ośrodek krakowski.

Zasięg chronologiczny bibliografii retrospektywnych jest z reguły dokładnie sprecyzowany. Wyznaczają go przeważnie daty roczne wydania pierwszej i ostatniej zarejestrowanej publikacji, które najczęściej widnieją już w tytule bibliografii. Nie zawsze jednak ma to miejsce, czego dowodzi przykład *Bibliografia polskich druków lwowskich XVI-XVIII wieku*. Dopiero po lekturze treści tej bibliografii można zorientować się, że rejestruje ona druki wydane w latach 1578-1793. Również w tytule *Bibliografii lwowskiej* nie nakreślono ram zasięgu chronologicznego. Opisuje ona publikacje z lat 1829-1993.

Granice zasięgu chronologicznego pokrywają się często z wybranymi przez autorów okresami z dziejów Polski. Ma to miejsce m. in. w zestawieniach prasy krakowskiej, z których jedno ukazuje ją w czasie zaborów (*Prasa krakowska 1795-1918. Bibliografia*), a drugie w latach II wojny światowej (*Katalog krakowskiej prasy konspiracyjnej 1939-1945*). Dotyczy to również wykazów prasy lwowskiej, zestawiających periodyki za okres od upadku powstania styczniowego do odzyskania niepodległości (*Prasa lwowska w latach 1864-1918. Bibliografia*) oraz w międzywojniu (*Prasa lwowska w dwudziestoleciu międzywojennym. Próba bibliografii*). Z kolei bibliografia *Książki o Krakowie. Wybór publikacji z lat 1945-1969* prezentuje piśmiennictwo o mieście za okres powojennego ćwierćwiecza. Wpisuje się ona w nurt modnych wówczas publikacji jubileuszowych, których celem było propagowanie dorobku i osiągnięć Polski Ludowej w różnych gałęziach życia.

Dopasowanie zasięgu chronologicznego bibliografii retrospektywnych do periodyzacji historii Polski nie zawsze jest zasadne, co podkreślił recenzent w opinii na temat zestawienia *Prasa krakowska 1795-1918. Bibliografia* w sposób następujący: „Żałować wypada, iż autor zasięg chronologiczny tej interesującej bibliografii zamknął w latach 1795-1918. Przy niewielkim wysiłku można go było rozszerzyć i podjąć trud rejestracji czasopism od 1661 r. do 1794 r.” (Dziki, 2006, s. 129).

Przeważająca część bibliografii bieżących zastawia publikacje, które wyszły za dany lub na dany rok. Decydująca jest tutaj z zasady data druku dokumentu, a nie rok wydania. Z reguły nie dotyczy to recenzji, które są opisywane przeważnie pod dziełem recenzowanym, bez względu na datę wydania ocenianej pracy. Bibliografie bieżące ukazują się najczęściej w sposób ciągły, gromadząc piśmiennictwo za kolejne lata. Zdarza się jednak, że nie-

które spisy zestawiają materiał za dłuższe przedziały czasu, czego przykładem jest m. in. *Bibliografia miasta Krakowa 1914-1918* w opracowaniu Lipskiej, odnotowująca prace za pięć lat oraz pierwsze z zestawień *Cracoviana znane i nieznanne*, które gromadzi materiał za okres sześcioletni 1987-1992.

Bibliografie podmiotowe mają ograniczony zasięg terytorialny do tego miasta, gdzie odbywała się produkcja wydawnicza. Jednak, jak podaje Jarowiecki, w bibliografiach prasy lwowskiej „(...) znalazły się nieliczne periodyki, które w winietch tytułowych odnotowywały kilka miejscowości, a wśród nich Lwów” (Jarowiecki, 2002, s. 116-117; Jarowiecki, 1994, s. 34). Autor, nie mogąc jednoznacznie zidentyfikować siedziby redakcji włączył tego typu prace do bibliografii. Tak samo postępuje *Bibliografia polskich druków lwowskich XVI-XVIII wieku*. W końcowych partiach tegoż spisu zestawiono druki mające kilka miejsc wydania. Zabieg ten należy uznać za właściwy, bowiem wpływa korzystnie na kompletność spisu.

Również część bibliografii przedmiotowych posiada ograniczony zasięg terytorialny. Rejestrują one publikacje wydane na obszarze Polski. Inaczej postępuje m. in. *Bibliografia Krakowa*, zapoczątkowana przez Kaczmarczyka, „Bibliografia Krakowa za rok 1974” oraz spis *Cracoviana znane i nieznanne*, które nie ograniczają omawianego zasięgu. Uwzględniają one publikacje ogłoszone w Polsce i poza jej granicami, co z punktu widzenia odbiorcy jest najlepsze.

Analizowane bibliografie w rozmaity sposób podchodzą do sprawy zasięgu autorskiego i językowego. Przedwojenna *Bibliografia Krakowa*, „Bibliografia Krakowa za rok 1974”, *Cracoviana znane i nieznanne* oraz spis *Kraków. Guidebooks in foreign languages (edited 1995-1999)*. *Bibliography* uwzględniają piśmiennictwo w różnych językach niezależnie od narodowości autora. Analogicznie postępuje *Prasa krakowska 1795-1918. Bibliografia*. Odnotowuje ona pisma wydawane w Krakowie w rozmaitych językach, redagowane przez osoby, wywodzące się z różnych narodowości. Zachowanie pełnego, nieograniczenia zasięgu autorskiego i językowego jest optymalnym rozwiązaniem. Dotyczy to zarówno bibliografii przedmiotowych, jak i podmiotowych. Jednak część bibliografii zawęży albo obydwia zasięgi, albo przynajmniej jeden z nich. Dla przykładu *Bibliografia polskich druków lwowskich XVI-XVIII wieku*, chcąc pokazać wkład narodu polskiego do kultury Lwowa, opisuje druki stworzone wyłącznie przez Polaków, z tym, że jej zasięg językowy jest nieograniczony. Pewne zawężenia pod względem zasięgu językowego występują też w zestawieniu *Prasa lwowska 1864-1918*. Jak stwierdza jej autor „W bibliografii głównie zarejestrowano periodyki wydane w języku polskim. (...) Tylko w przypadku czasopism religijnych odnotowano tytuły w języku łacińskim, a także niektóre tytuły prasowe dwujęzyczne w przypadku czasopism mniejszości żydowskiej” (Jarowiecki, 2002, s. 116). W zestawieniu tym uwzględniono także pisma ukraińskie. Występują również spisy, które rejestrują tylko i wyłącznie dorobek auto-

rów polskich, wydany w języku ojczystym. Jako przykład może posłużyć bibliografia *Książki o Krakowie. Wybór publikacji z lat 1945-1969*.

Zasięg wydawniczo-formalny we wszystkich bibliografiach podmiotowych jest ograniczony albo do wybranego typu dokumentu, co ma miejsce w *Bibliografii polskich druków lwowskich XVI-XVIII wieku*, zestawiającej stare druki, albo do określonej formy wydawniczej, co występuje w bibliografiach prasy, aczkolwiek te ostatnie wykazują niekiedy bardzo szeroki wachlarz wydawnictw periodycznych. Dotyczy to m. in. spisu *Prasa lwowska w latach 1864-1918*. Autor zarejestrował w nim czasopisma wydawane z regularną częstotliwością, od dziennika do rocznika oraz ukazujące się nieregularnie. Uwzględnił czasopisma szkolne i sprawozdania, a także kalendarze, jednodniówki i samoistne dodatki do czasopism.

Również większość bibliografii przedmiotowych posiada ograniczony zasięg wydawniczo-formalny. W niektórych spośród nich autorzy z pełną świadomością zawężili omawiany zasięg tylko do druków samoistnych zwartych i wybranych tytułów czasopism. Ponadto dokonano jeszcze selekcji w ich obrębie. W ten sposób powstały bibliografie wyborowe. Taką formę ma każda z retrospektywnych bibliografii przedmiotowych Krakowa, bieżący wykaz *Książki o Krakowie* i *Bibliografia cracovianów*.

Nieograniczonym zasięgiem wydawniczo-formalnym cechują się w głównej mierze dwa spisy, tj. przedwojenna i powojenna bieżąca „Bibliografia Krakowa”. Uwzględniają one druki samoistne pod względem wydawniczym (książki, broszury, odbitki, czasopisma, kalendarze), utwory bibliograficzne i fragmenty. Spośród utworów bibliograficznych gromadzą artykuły z czasopism, rozprawy z dzieł zbiorowych i, co warto podkreślić, artykuły, a niejednokrotnie i drobne notki z lokalnej prasy, które najczęściej pomijają inne bibliografie. Ze względu na formę piśmienniczą odnotowują publikacje naukowe, popularnonaukowe, informacyjne, dokumentacyjne i popularne. Uwzględniają prace indywidualne, współautorskie, redakcyjne, edytorskie, tłumaczenia i wywiady. Obejmują wydawnictwa źródłowe i opracowania. Opisują recenzje i to nie tylko książek, ale też koncertów, przedstawień teatralnych i operowych. Zestawiają bibliografie, przewodniki, encyklopedie, słowniki, informatory, uchwały i zarządzenia, pamiątniki, wspomnienia, teksty literackie, reportaże, felietony, listy oraz biografie. Rejestrują dokumenty życia społecznego, kartograficzne i ikonograficzne.

Selekcja. Rozpatrując kwestię selekcji, trzeba stwierdzić, że żadna z badanych bibliografii nie jest kompletna. Aczkolwiek niektóre z nich, przede wszystkim podmiotowe, dążą do zupełności w doborze piśmiennictwa. Część natomiast jest tylko materiałami bądź przyczynkami do właściwej pełnej bibliografii. Selekcja przeprowadzana jest nie tylko w obszarze języka publikacji czy miejsca ich wydania, o czym już wspomniano, ale też dotyka określonych form wydawniczych, gatunków piśmienniczych, czy typów dokumentów. Dla przykładu w bibliografii *Prasy lwowskiej*

w latach 1864-1918, pominięto wydawnictwa seryjne, a w spisie *Prasa lwowska w dwudziestoleciu międzywojennym*, nie uwzględniono kalendarzy i wydawnictw zbiorowych, zaś w wykazu *Prasa krakowska 1795-1918*, poza seriami wydawniczymi, wykreślono również jednodniówki. Z kolei w zestawieniu *Kraków. Przegląd wybranych opracowań z lat 1900-1939* wyeliminowano teksty literackie, zaś w pracy *Książki o Krakowie. Wybór publikacji z lat 1945-1969* uwzględniono tylko te spośród utworów literackich, których większe fragmenty dotyczą Krakowa. Zrezygnowano również z rejestracji wybranych dokumentów życia społecznego (podręczniki, druki ulotne, programy teatralne). Obok selekcji formalnej bibliografie przedmiotowe stosują również selekcję merytoryczną. Dotyczy ona w głównej mierze pozycji o nikłej wartości dokumentacyjnej bądź publikacji powtarzających temat. Najczęściej są to artykuły z prasy codziennej. Niekiedy o selekcji decyduje też adresat bibliografii. Na przykład w bibliografii *Książki o Krakowie. Wybór publikacji z lat 1945-1969*, przeznaczonej dla szerokiego kręgu czytelników, opuszczono prace specjalistyczne, z różnych dziedzin życia miasta, adresowane dla wąskiej grupy odbiorców.

Opis bibliograficzny. Opis bibliograficzny w omawianych bibliografiach charakteryzuje się dużym zróżnicowaniem. Występują w nich opisy prymarne i pochodne. Spotyka się opisy znormalizowane oraz kierujące się regułami wypracowanymi przez autorów spisów. Są opisy rejestracyjne pełne, skrócone i adnotowane.

Troskę o prymarność opisów obserwuje się w bibliografiach stworzonych przez pracowników Miejskiej Biblioteki Publicznej w Krakowie. Dotyczy to zarówno spisów retrospektywnych (*Książki o Krakowie. Wybór publikacji z lat 1945-1969*, druga edycja tej pracy za lata 1945-1971 i kontynuacja za lata 1971-1977, *Kraków przegląd wybranych opracowań z lat 1900-1939*), jak i bieżących („Bibliografia Krakowa” za lata 1970-1974, *Bibliografia cracovianów*, *Książki o Krakowie* z okresu 1980-1993 i 1997-1999). T. Bieńkowska i Z. Vogel, autorki większości z tych zestawień, sprawdzały z autopsji każdy materiał, nawet zaczerpnięty z tak wiarygodnych źródeł, jak „Przewodnik Bibliograficzny” i „Bibliografia Zawartości Czasopism” (Redakcja, 1975, s. VIII).

Autopsją cechują się także opisy we wszystkich bibliografiach prasy. J. Jarowiecki, dzięki sprawdzeniu *de visu* pozycji zarejestrowanych w *Katalogu krakowskiej prasy konspiracyjnej 1939-1945*, dokonał typologii tych periodyków, dzieląc je na pisma informacyjne, informacyjno-programowe, teoretyczno-programowe oraz specjalistyczne, wśród których wyróżnił periodyki społeczno-kulturalne, literackie, satyryczne, wojskowe, młodzieżowe, turystyczne i dywersyjne (Jarowiecki, 1978, s. 38). Ponadto każdy opis opatrzył wnikliwą adnotacją omawiającą i księgoznawczą. Z kolei w zestawieniu *Prasa lwowska w dwudziestoleciu międzywojennym* autopsja pozwoliła autorom na tematyczne pogrupowanie czasopism i wpro-

wadzenie do tego spisu, rzadko stosowanego w bibliografiach czasopism, układu wg rodzajów i dziedzin.

Rolę i znaczenie autopsji w bibliografii doceniał bez wątpienia również Kotula. Jako autor *Instrukcji o katalogach alfabetycznych bibliotek naukowych* (Lwów 1924) miał świadomość wagi prymarności w opisie bibliograficznym. Jednak w zredagowanej przez siebie *Bibliografii polskich druków lwowskich XVI-XVIII wieku* nie mógł jej w pełni zastosować z przyczyn obiektywnych. Na weryfikację wszystkich opisów nie pozwolił krótki termin wydania tego zestawienia.

W bibliografiach przedwojennych opis nie jest znormalizowany, ponieważ przed 1939 r. nie było w Polsce odpowiednich przepisów. Dlatego też twórcy bibliografii tworzyli własną metodę opisu bądź posilkowali się istniejącymi bibliografiami. Analiza opisów *Bibliografii Krakowa*, zapoczątkowanej przez Kaczmarczyka i kontynuowanej przez Lipską dowodzi, iż autorzy wzorowali zapis na *Bibliografii polskiej* Estreicherów, co egzemplifikują poniższe ilustracje opisów rejestracyjnych pełnych.

GROMEK Magdalena. Pieśni o zgadzaniu się
z wolą bożą i o Matce boskiej. Warszawa,
druk. St. Niemiery, 1894, 16, str. 12, kop. 5.

II. 1. Estreicher K.: *Bibliografia polska XIX stulecia. Lata 1881-1900. T. 2: G-K.* Kraków 1907

Moszyński Jerzy, Kilka słów z powodu obchodu 300-letniej rocznicy śmierci ks. Piotra Skargi. Kraków, Druk. Czasu, 8°, str. 96. [211]

II. 2. Kaczmarczyk K. : *Bibliografia Krakowa za rok 1912.* Źródło: „Rocznik Krakowski” T. 15: 1913

Jak widać opisy charakteryzują się taką samą szczegółowością i budową. W obydwu zestawieniach na ich czele widnieje hasło autorskie, które jest wyróżnione graficznie. Kolejnymi elementami opisu są: tytuł, adres wydawniczy (miejsce wydania, nazwa drukarni lub wydawcy, data wydania) format, objętość oraz informacje o materiałach ilustracyjnych, jeśli występują w opisywanym dokumencie. W *Bibliografii Krakowa* brakuje wprawdzie daty wydania, ale Kaczmarczyk opuszczał ją świadomie, jeżeli pokrywała się z rokiem, za który zestawiono bibliografię. Nie ma w niej również ceny druku, ponieważ w przeciwieństwie do dzieła Estreichera nie

pełniła ona funkcji katalogu księgarskiego. Pojawia się natomiast numeracja pozycji, wprowadzona na potrzeby indeksu, który z kolei nie występuje w *Bibliografii polskiej*.

Analogie dostrzega się także w opisie skróconym. Zarówno Estreicher, jak też Kaczmarczyk i Lipska nie powtarzają hasła autorskiego, jeżeli w kilku kolejnych pozycjach występują publikacje tego samego twórcy. Zastępują je pozioma kreską „-”. Podobnie postępują z powtarzającymi się innymi elementami opisu – tytułem i miejscem wydania. Wprowadzają, podobnie jak Estreicher, określenia „To samo” i „Toż” zamiast powtórzenia tytułu oraz wyraz „*Tamże*” zamiast miejsca wydania. Ilustrują to kolejne przykłady.

GREMPLE dr. Der Fund von Sackrau (Zakrzewo). Namens des Vereins für das Museum schlesischer Altertümer in Breslau. Brandenburg a. d. H. & Berlin, P. Lunitz, 1887, fol., str. 16, z 5 tabl. i mapą, nr. 6.

– Toż, der 11 u. 111 Fund von Sackrau.

– Śnieżna różyczka, baśń, dla polskiej młodzieży, z niemiec. tłóm. przez Wandę z Szymańskich Reichsteinową z 6ma obrazkami kolor. w ozdobnej okładce. Warszawa, Gebethner i Wolff, 1878, 4, kart 4 i 6 litogr., kop. 50.

– Toż samo z datą 1880 r.

II. 3. Estreicher K.: *Bibliografia polska XIX stulecia. Lata 1881-1900. T. 2: G-K*. Kraków 1907

Janiszewski Tomasz, Walka z gruźlicą w Krakowie. Księga pam. XI zjazdu lekarzy, str. 617–620. **[89]**

– Wyjaśnienie w sprawie artykułów p. t.: „Obrona Krakowa przed epidemiami”. *Głos narodu* z 10 i 11 stycznia, nr. 6 i 7. **[90]**

– To samo. Kraków, Druk. Związkowa (1912), 8°, str. 8. **[91]**

II. 4. Kaczmarczyk K. : *Bibliografia Krakowa za rok 1912*. Źródło: „Rocznik Krakowski” T. 15: 1913

614. JAROSZ J. Fauna des Kohlenkalks in der Umgebung von Krakau. Brachiopoden I. Teil. *Bull. AS. Serie B, 1914, juillet, nr. 7, s. 687–709.*

615. – Toż, II. Teil. Schluss. *Tamże, 1917, avril-juin, nr. 4–6, s. 61–96.*

II. 4. Kaczmarczyk K. : *Bibliografia Krakowa za rok 1912.* Źródło: „Rocznik Krakowski” T. 15: 1913

Spośród bibliografii wydanych po II wojnie światowej większość ma opisy rejestracyjne dostosowane do norm obowiązujących w danym czasie. Można także zauważyć, że ich autorzy bardzo szybko reagowali na zachodzące zmiany w normalizacji. Porównując opisy „Bibliografii Krakowa” za lata 1970-1974, współtworzonej przez Vogel, z zainicjowanym przez nią w 1981 r. i przez długi czas prowadzonym zestawieniem bieżącym *Książki o Krakowie* za lata 1980-1993 i jego kontynuacją za okres 1997-1999, widać, że w pierwszej pracy zapis wzorowany jest na normie PN-73/N-01152 *Opis bibliograficzny*, a w drugiej zgodny z przepisami międzynarodowymi PN-82/N-01152.01 *Opis bibliograficzny. Książki*, przy czym jest on zastosowany w drugim stopniu szczegółowości. W „Bibliografii Krakowa” również skróty wydawnictw ciągłych dostosowane są do odpowiedniej normy. Niekiedy autorzy, pomimo wiedzy o nowelizacji norm, chcąc zachować ciągłość opisu wypracowanego we wcześniejszych zestawieniach, nie zmieniają go w kolejnych powiązanych ze sobą bibliografiach (Jarowiecki, 2002, s. 117). Zabieg ten nie spotkał się z aprobatą kompetentnej recenzentki, która jednoznacznie wskazuje na potrzebę dostosowywania opisów bibliograficznych do aktualnych norm (Sokół, 1996, s. 43).

Większość bibliografii stosuje również opis skrócony. *Bibliografia lwowska* posługuje się wyłącznie takim rodzajem zapisu. Opis książki składa się w niej jedynie z nazwy autora, tytułu, miejsca i roku wydania, a w opisie artykułów z czasopism, poza autorem i tytułem widnieje jeszcze cytata wydawnicza, złożona z tytułu czasopisma, daty wydania oraz numeracji pisma. Pozostałe zestawienia wprowadzają opis skrócony najczęściej do oznaczenia przedruków i wznowień publikacji, kolejnych tomów wydawnictw wielotomowych oraz recenzji. Występuje on także przy odsyłaczach.

Wartość informacyjną dominującej części bibliografii podnoszą adnotacje. Są to zarówno adnotacje księgoznawcze, informujące m. in. o języku publikacji, formie edytorskiej, kolejnych wydaniach, różnych wersjach tytułu, rodzaju pracy, źródle adnotacji, przeznaczeniu czytelniczym oraz miejscu przechowywania wydawnictw (dotyczy to lwowskich starych druków i prasy), jak i treściowe. Spośród tych ostatnich występują adnotacje wyjaśniające, zawartościowe i omawiające.

Część zestawień przybiera charakter bibliografii adnotowanych. Taką postacią ma *Katalog krakowskiej prasy konspiracyjnej 1939-1945* oraz retrospektywna bibliografia *Książki o Krakowie. Wybór publikacji z lat 1945-1969*. Wszystkie opisy są w nich uzupełnione stosownymi adnotacjami. W pierwszej z wymienionych prac autor charakteryzuje w nich profil poszczególnych pism konspiracyjnych, określa miejsce ich lokalizacji, co jest szczególnie ważne dla badaczy, gdyż niekiedy są to pojedyncze, unikatowe egzemplarze oraz podaje literaturę przedmiotu na temat każdego periodyku. W drugiej zaś pracy przy wielu opisach występują dokładne omówienia treści zarejestrowanych dokumentów. Streszczenia pochodzą nie tylko od autorek bibliografii. Niejednokrotnie są one przejmowane z „Nowych Książek” i adnotowanych kart katalogowych.

Jeszcze bardziej dokładne adnotacje omawiające znajdują się w spisie *Cracoviana znane i nieznanne*. W tej pracy przyjmują one postacią szczegółowej analizy dokumentacyjnej opisywanych publikacji. Dlatego też zestawienie to można uznać za przykład bibliografii analitycznej.

Adnotacje znajdują się najczęściej pod opisem zasadniczym, aczkolwiek nie zawsze wyróżniono je typograficznie. Niekiedy są również wkomponowane w opis rejestracyjny bądź umiejscowione na jego końcu. Ma to miejsce w przedwojennej *Bibliografii Krakowa*. W celu ich odróżnienia zostały ujęte w nawias okrągły bądź prostokątny.

Bieżąca „Bibliografia Krakowa” za lata 1970-1974 rejestruje, poza opisanymi jednostkowymi, także pozycje zbiorowe. W taki sposób są grupowane m. in. drobne artykuły prasowe o podobnej tematyce oraz recenzje, odnoszące się do danej publikacji.

Pomimo znacznego zróżnicowania, opis stosowany w bibliografiach lokalnych Krakowa i Lwowa pozwala na bezproblemową identyfikację zgromadzonego materiału, czyli spełnia należycie swoje podstawowe zadanie.

Układ. W bibliografiach podmiotowych preferowane są układy formalne zrębu głównego. Układ alfabetyczny występuje w dwóch bibliografiach prasy, tj. w *Katalogu krakowskiej prasy konspiracyjnej 1939-1945* i w *Prasie krakowskiej 1795-1918*. Zestawiają one tytuły czasopism w kolejności abecedowej pierwszych wyrazów tytułu, z tym, że za czynnik szeregowania nie bierze się rodzajników występujących na początku tytułów pism obcojęzycznych. Natomiast *Prasa lwowska 1864-1918* ma układ według form wydawniczych i piśmienniczych. Opisy ujęto tutaj w trzech następujących grupach formalnych: „I. Prasa,” „II. Jednodniówki,” „III. Kalendarze,” a wewnątrz nich uszeregowano je alfabetycznie.

Z kolei w *Bibliografii polskich druków lwowskich XVI-XVIII wieku* podstawowy materiał podzielono chronologicznie na dwa okresy: „Wiek XVI” oraz „Wiek XVII-XVIII.” Następnie umieszczono druki „Bez wymienienia roku i drukarza,” mające „Kilka miejsc wydania,” „Dodatek”, a na końcu znalazły się dzieła „Bez wymienienia drukarza”. Zasadniczy trzon biblio-

grafii posiada układ typograficzny, przy czym, oficyny drukarskie uporządkowane są dwojako. Dla wieku XVI zestawiono je chronologicznie, a dla okresu XVII-XVIII w. oraz „Dodatku” alfabetycznie. W obrębie poszczególnych oficyn opisy uszeregowano chronologicznie. Książki o nieokreślonym roku wydania i nazwie drukarza oraz o niezidentyfikowanym drukarzu ułożono w porządku alfabetycznym, zaś prace posiadające kilka miejsc wydania zestawiono topograficznie.

W grupie bibliografii podmiotowych pewien wyjątek stanowi zestawienie *Prasa lwowska w dwudziestoleciu międzywojennym*, posiadające, jak już wspomniano, układ według rodzajów i dziedzin. Cały materiał został podzielony na dwadzieścia działów głównych, którymi są kolejno: „1. Prasa ogólnoinformacyjna i społeczno-polityczna”, „2. Prasa fachowa”, „3. Prasa gospodarcza”, „4. Czasopisma naukowe”, „5. Czasopisma pedagogiczne”, „6. Czasopisma literackie i społeczno-kulturalne”, „7. Prasa techniczna”, „8. Czasopisma religijne”, „9. Czasopisma dla dzieci i młodzieży, czasopisma młodzieżowe”, „10. Prasa hobbistyczna”, „11. Czasopisma humorystyczne i satyryczne”, „12. Czasopisma kobiece”, „13. Czasopisma ogłoszeniowo-reklamowe”, „14. Czasopisma sportowe”, „15. Czasopisma turystyczne”, „16. Czasopisma urzędowe”, „17. Czasopisma wojskowe i kombatanckie”, „18. Czasopisma związkowe”, „19. Prasa niesklasyfikowana”, „20. Jednostki”. Część działów dzieli się na jednostki niższego rzędu. W obrębie działów i poddziałów periodyki są ułożone alfabetycznie.

Również bibliografie przedmiotowe wykorzystują układy formalne i rzeczowe w zrębie głównym, ale żaden z nich nie dominuje. Spośród układów formalnych największym powodzeniem cieszy się układ alfabetyczny. Występuje on w trzech bibliografiach bieżących – przedwojennej *Bibliografii Krakowa za rok 1912 i 1913*, w *Bibliografii cracovianów* oraz w spisie *Książki o Krakowie*. Retrospektywna *Bibliografia lwowska* grupuje publikacje według określonych form wydawniczych, a wewnątrz nich alfabetycznie. Natomiast praca *Kraków. Guidebooks in foreign languages (edited 1995-1999)*. *Bibliography* stosuje układ topograficzny podmiotowy z podziałem na druki wydane w Polsce oraz ogłoszone za granicą. W ich obrębie wprowadzono szeregowanie językowe.

Z układów rzeczowych najczęściej stosowany jest układ systematyczny, uznawany za najkorzystniejszy dla tego rodzaju bibliografii. Występuje on w dwóch spisach retrospektywnych, tj. *Książki o Krakowie. Wybór publikacji z lat 1945-1969* we wznowieniu i kontynuacji tej pracy, w zestawieniu *Kraków. Przegląd wybranych opracowań z lat 1900-1939*, jak też w bieżącej „Bibliografii Krakowa” za lata 1970-1974. Schemat układu jest wzorowany na modelu przygotowanym przez metodykę bibliograficzną dla bibliografii regionalnej przedmiotowej. W badanych spisach wyróżniano z zasady 15 działów głównych. Dzielą się one na poddziały pierwszego, a czasem nawet i drugiego rzędu. Warto zaznaczyć, że w szeregowaniu wewnętrznym zasto-

sowano nie tylko najprostszy układ alfabetyczny, ale wprowadzono także, wszędzie tam, gdzie to było możliwe, układ przedmiotowy, który jest bardzo korzystny i przydatny dla czytelników poszukujących informacji na określony temat.

Drugim rodzajem układu rzeczowego występującym w omawianych bibliografiach jest układ działowy. Stosuje go zestawienie *Cracoviana znane i nieznanne*. Trudno jest jednak określić wg jakich zasad autorka ułożyła opisy wewnątrz działów.

Wykorzystują one również układ krzyżowy. Taki sposób porządkowania materiału zastosowała H. Lipska w *Bibliografii miasta Krakowa 1914-1918*. W jednym ciągu alfabetycznym połączyła hasła autorskie i tytułowe, umieszczone, wzorem bibliografii Estreichera, pod pierwszym rzeczownikiem tytułu oraz odsyłacze przedmiotowe.

Odsyłacze. Potrzebę stosowania odsyłaczy dostrzegł już Kaczmarczyk. W swojej bibliografii wprowadził on odsyłacze autorskie. Kierują one od różnych form nazwy autora do tej, którą przyjęto w hasle, od pseudonimu do ustalonej nazwy autora oraz od nazwisk współtwórców do hasła opisu zasadniczego. Jednokrotny przydział pozycji do działów w bibliografiach o układzie systematycznym zrodził potrzebę wprowadzenia odsyłaczy numerowych, wiodących do konkretnych pozycji w innych działach, jak też międzydziałowych. Te ostatnie prowadzą od opisu skróconego do numeru pozycji, pod którą znajduje się pełny opis publikacji. Występują również odsyłacze tytułowe. Łączą one tytuły zmienione z ich wersją oryginalną. Jak już wspomniano w bibliografii o układzie krzyżowym są odsyłacze przedmiotowe. Wiodą one od tematu, uzupełnionego często określnikami, do pozycji pełnego opisu bibliograficznego.

Spisy pomocnicze. Zdecydowana większość bibliografii jest wyposażona w odpowiednie materiały informacyjno-pomocnicze. Mają one z reguły krótkie bądź bardziej rozbudowane wstępy lub przedmowy, wykazy skrótów bibliograficznych oraz spisy tytułów czasopism i ich skrótów. W bibliografiach prasy znajdują się również wykazy wykorzystanych materiałów i ilustracje kart tytułowych wybranych wydawnictw periodycznych, a spisy prasy lwowskiej rozpoczynają się ponadto obszernymi szkicami historycznymi, ukazującymi rozwój lokalnego czasopiśmiennictwa.

Przeważająca część bibliografii ma jeden lub nawet dwa indeksy. Są indeksy alfabetyczne, autorskie, tytułowe, instytucji wydawniczych, serii, krzyżowe i przedmiotowe. Towarzyszą one z zasady obszernym zestawieniom i na ogół odpowiednio korelują z układem. Dzięki temu większość spisów wykazuje odpowiednią sprawność informacyjną. Szkoda, że żadnego indeksu nie ma bibliografia *Prasa krakowska 1795-1918*, licząca ponad tysiąc pozycji. Przy układzie alfabetycznym bibliografii, jak stwierdza recenzent, „(...) jej istotnym uzupełnieniem winny być indeksy – głównie chronologiczny, częstotliwości ukazywania się, języka wydania, nazwisk (wraz z określeniem ich

funkcji), a może nawet: wydawców, drukarń. Książka nie zawiera ich; utrudnia to czytelnikowi korzystanie z niej” (Dziki, 2006, s. 129).

Forma wydawnicza. Analizowane bibliografie były ogłaszane w postaci wydawnictw samoistnych zwartych, ciągłych oraz artykułów publikowanych na łamach czasopism. Obok bibliografii drukowanych, starannie przygotowanych pod względem edytorskim, znaczna część spisów, zwłaszcza tych przygotowanych przez Miejską Bibliotekę Publiczną w Krakowie ukazała się w wersji powielanej, co odbija się niekorzystnie na ich czytelności i przejrzystości oraz dostępności.

Rozwój technologii komputerowej spowodował, że część tradycyjnych bibliografii drukowanych zdigitalizowano w głównej mierze w Małopolskiej Bibliotece Cyfrowej i przeniesiono na nośnik cyfrowy. Dzięki temu stały się one powszechnie dostępne. Ponadto studenci Instytutu Bibliotekoznawstwa i Informatyki Akademii Pedagogicznej w Krakowie stworzyli w pierwszej dekadzie XXI w. dwie elektroniczne bazy. Pierwsza z nich zatytułowana *Książki o Krakowie 1978-1996* zawiera opisy wydawnictw zwartych dotyczących Krakowa zarejestrowanych w „Przewodniku Bibliograficznym” w latach 1977-1996. Druga zaś o analogicznej nazwie gromadzi opisy materiału zestawionego w okresie 1988-1993 w rocznych przeglądach książek o Krakowie publikowanych na łamach „Biuletynu Informacyjno-Instrukcyjnego.”

Reasumując trzeba stwierdzić, że rozwój bibliografii lokalnych Krakowa i Lwowa był niejednorodny i przebiegał z różnym natężeniem w czasie. Zapoczątkowane jeszcze przed pierwszą wojną światową były kontynuowane w latach międzywojennych. Następnie zamarły na kilka dekad, by odrodzić się ponownie w latach 70. XX w. i rozwijać w kolejnych dziesięcioleciach. Z upływem czasu następowała ich ewolucja. Powstawały bibliografie przedmiotowe i podmiotowe, bieżące oraz retrospektywne. Tworzono bibliografie o charakterze ogólnym, jak i specjalne określonej formy wydawniczej. Oprócz zestawień dążących do kompletności w doborze materiału ukazywały się bibliografie wyborowe. Ogłaszano spisy rejestracyjne, adnotowane, a nawet analityczne. Pomimo tak dużego zróżnicowania, nie można powiedzieć, aby ich stan był satysfakcjonujący.

Niewątpliwie obydwie miasta mogą szczycić się dobrze rozwiniętą retrospektywną bibliografią czasopism. Jest to bardzo ważne, bowiem Polska dotychczas nie ma jednolitej bibliografii tego typu. Dlatego też bibliografie lokalne wypełniają luki w tym względzie i jednocześnie stają się niezastąpionym źródłem informacji dla przyszłej narodowej bibliografii wydawnictw ciągłych.

Słabiej wyglądają inne bibliografie. Ośrodek krakowski dysponuje wprawdzie w miarę kompletną bieżącą bibliografią ogólną, ale obejmuje ona zaledwie 12 lat (7 sprzed pierwszej wojny światowej oraz 5 po 1945 r.). Szkoda, że po reformie administracyjnej kraju przekształciła się ona

w bibliografię regionalną, która nie jest już tak dokładnym źródłem wiadomości o życiu miasta. Wydaje się, że najlepszym rozwiązaniem byłoby równoległe funkcjonowanie obu bibliografii. Dla Lwowa takie spisy w ogóle nie powstały. Ma on natomiast niemal kompletną bibliografię starych druków, której w ogóle nie posiada Kraków. Zatem obydwie miasta czeka jeszcze wiele pracy w zakresie bibliografii lokalnej. Oczekują one przede wszystkim na pełne retrospektywne bibliografie ogólne, takie, jaką dysponuje, dzięki Henrykowi Baranowskiemu, Wilno.

Prawie wszystkie z dotychczas opracowanych bibliografii charakteryzują się wysokim poziomem metodycznym, konsekwentnie prowadzonym, nierzadko znormalizowanym opisem bibliograficznym, przemyślaną konstrukcją oraz stosownym aparatem informacyjno-pomocniczym, które nadają bibliografiom odpowiednią wartość i zapewniają wysoką sprawność informacyjną. Jest to niewątpliwie zasługa i dowód profesjonalizmu twórców bibliografii lokalnych Krakowa i Lwowa, wśród których prym wiodą uczeni reprezentujący Uniwersytet Pedagogiczny im. KEN w Krakowie oraz bibliografowie z Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej w Krakowie.

Bibliografia

- Ambros, M. (1935). Wileńska bibliografia regionalna w latach 1928–1933. *Ate-neum Wileńskie*, 10, 312–330.
- Bieńkowska, T., Vogel, Z. (1972). *Książki o Krakowie. Wybór publikacji z lat 1945–1971*. Kraków: [B. w.].
- Bieńkowska, T., Vogel, Z. (1975). Bibliografia cracovianów 1975 r. *Kronika Krakowa*, 236–238.
- Bieńkowska, T., Vogel, Z. (1976/1977). Bibliografia cracovianów 1976–1977. *Kronika Krakowa*, 400–404.
- Bieńkowska, T., Vogel, Z. (1978). Bibliografia cracovianów 1978 r. *Kronika Krakowa*, 284–288.
- Bieńkowska, T. (1990). Mgr Zdzisława Vogel (9 VIII 1912 – 8 VII 1990). *Biuletyn Informacyjno-Instrukcyjny. Miejska Biblioteka Publiczna w Krakowie*, 3, 71–72.
- Bieńkowska, T. (1995). *Książki o Krakowie. Wybór publikacji z lat 1971–1977*. Kraków: [B. w.].
- Bieńkowski, W. (1997). *Strażnicy dziejów miasta narodowej pamięci. Towarzystwo Miłośników Historii i Zabytków Krakowa w latach 1896–1996*. Kraków: Wydawnictwo Profesjonalnej Szkoły Biznesu.
- Bochnak, A., Pieradzka, K. (1937). *Czterdziestolecie działalności Towarzystwa Miłośników Historii i Zabytków Krakowa 1897–1937*. Kraków: Nakł. Towarzystwa Miłośników Historii i Zabytków Krakowa.
- Bruchnalski Wilhelm Adolf. (1972). W: I. Treichel (red.), *Słownik pracowników książki polskiej* (s. 91–92). Warszawa–Łódź: Państwowe Wydawnictwo Naukowe.
- Brzeski, J.W. (2014). *Środowisko Biblioteki Jagiellońskiej 1775–1939. Słownik biograficzny*. Kraków: Księgarnia Akademicka.

- (Dekret, 1946) *Dekret z dnia 17 kwietnia 1946 r. o bibliotekach i opiece nad zbiorami bibliotecznymi*. (Dz.U. 1946, nr 26, poz. 163).
- Dembowska, M. (1963). Rodzaje bibliografii. W: H. Hleb-Koszańska, M. Dembowska, H. Sawoniak (red.), *Metodyka bibliograficzna. Poradnik dla autorów bibliografii specjalnych*. (Wyd. 2, s. 26–48). Warszawa: Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich.
- Des Loges, M. (1929). Wystawa książki i grafiki lwowskiej. W: K. Hartleb (red.), *Pamiętnik Trzeciego Zjazdu Bibliofilów Polskich. We Lwowie w Zielone Świątki 26 V – 29 V 1928 roku* (s. 144–163). Lwów: Towarzystwo Miłośników Książki.
- Dziki, S. (1997). Prasoznawstwo Jerzego Jarowieckiego. W: J. Szocki, K. Woźniakowski (red.), *Literatura, prasa, biblioteka. Studia i szkice ofiarowane profesorowi Jerzemu Jarowieckiemu w 65-lecie urodzin i 40-lecie pracy naukowej* (s. 31–42). Kraków: Wydawnictwo Naukowe Wyższej Szkoły Pedagogicznej.
- Dziki, S. (2006). *Prasa galicyjska* [Rec.] Jakubek M. Prasa krakowska 1795–1918. Bibliografia; Jarowiecki J. Prasa lwowska w latach 1864–1918. Bibliografia. *Zeszyty Prasoznawcze*, 49 (1–2), 129–130.
- Eychler, B. (1963). Bibliografia regionalna i lokalna. W: H. Hleb-Koszańska, M. Dembowska, H. Sawoniak (red.), *Metodyka bibliograficzna. Poradnik dla autorów bibliografii specjalnych* (Wyd. 2, s. 291–312). Warszawa: Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich.
- Górny, I., Kietlińska-Kamińska M., (oprac.). (2005). *Pracownicy Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej w Krakowie w latach 1945–2005*. Kraków: Wojewódzka Biblioteka Publiczna.
- Grodziska, K. (1993). Cracoviana znane i nieznane. *Rocznik Krakowski*, 59, 165–171.
- Grodziska, K. (1995). Cracoviana znane i nieznane. *Rocznik Krakowski*, 61, 127–132.
- Hahn, W. (1921). *Bibliografia bibliografii polskiej*. Lwów: H. Altenberg – Księgarnia Wydawnicza.
- Janeczek A. (1993/1994). Studia nad początkami Lwowa. Bilans osiągnięć i potrzeb badawczych. *Rocznik Lwowski*, 7–36.
- Jarowiecki, J. (1978). *Katalog krakowskiej prasy konspiracyjnej 1939–1945*. Kraków: Wydawnictwo Naukowe Wyższej Szkoły Pedagogicznej.
- Jarowiecki, J. (1994). Przedmowa. W: J. Jarowiecki, B. Góra. *Prasa lwowska w dwudziestolecie międzywojennym. Próba bibliografii* (s. 32–36). Kraków: Wydawnictwo Naukowe Wyższej Szkoły Pedagogicznej.
- Jarowiecki, J. (2002). *Prasa lwowska w latach 1864–1918. Bibliografia*. Kraków: Wydawnictwo Naukowe Akademii Pedagogicznej.
- Jaworska, A. (1990). Pani Sława. *Biuletyn Informacyjno-Instrukcyjny. Miejska Biblioteka Publiczna w Krakowie*, 3, 73–78.
- Kaczmarczyk, K. (1913). Bibliografia Krakowa za rok 1912. *Rocznik Krakowski*, 15, 206–233.
- Kaczmarczyk, K. (1914). Bibliografia Krakowa za rok 1913. *Rocznik Krakowski*, 16, 205–240.
- Koredczuk, B. (2011) Adwokaci łódzcy doby pozytywizmu pracownikami książki polskiej. W: E. Andrysiak (red.), *Ludzie i książki. Studia i szkice bibliologiczne*

- biograficzne. *Księga pamiątkowa dedykowana Profesor Hannie Tadeusiewicz* (s. 383–396). Łódź: Wydawnictwo Ibidem.
- Kotula, R. (1928). Wstęp. W: R. Kotula (oprac.), *Bibliografia polskich druków lwowskich XVI–XVIII wieku* (s. V–VII). Lwów: Nakł. Towarzystwa Miłośników Książki; Koło Związku Bibliotekarzy Polskich.
- Księga protokołów z posiedzeń TMHiZK*. Archiwum Narodowe w Krakowie, Sygn. TMK 55, 56.
- Kurek, B. (2014). Jan Muszkowski kontynuatorem prac Karola Estreichera, czyli historia pewnej bibliografii. W: G. Czapnik, Z. Gruszka, J. Ladorucki (red.), *Jan Muszkowski – ludzie, epoka, książki. Tradycje i kontynuacje* (s. 123–136). Łódź: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego; Warszawa: Wydawnictwo Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich.
- Lewicki, K. (1986). Rachwał Stanisław Józef. W: W. Konopczyński (red.), *Polski Słownik Biograficzny*. T. 29 (s. 579–580). Wrocław: Wydawnictwo Zakładu Narodowego im. Ossolińskich.
- Lipska, H. (1926). Bibliografia miasta Krakowa 1914–1918. Cz. 1: A–Ł. *Rocznik Krakowski*, 20, 197–232.
- Lipska, H. (1929). Bibliografia miasta Krakowa 1914–1918. Cz. 2: M–Ż. *Rocznik Krakowski*, 22, 177–223.
- Lempicki, S. (1948). *Wspomnienia ossolińskie*. Wrocław: Wydawnictwo Zakładu Narodowego im. Ossolińskich.
- Materiały Heleny Lipskiej*. Biblioteka Jagiellońska. Oddział Rękopisów, Sygn. Przyb. 308/81, 336/81.
- Mitka, E., Bienkowska, T., Vogel, Z. (1990). *Książki o Krakowie wydane w latach 1988–1989*. (Wybór). *Biuletyn Informacyjno-Instrukcyjny*. Miejska Biblioteka Publiczna w Krakowie, 2, 57–58;
- Mitka, E. (1991). *Książki o Krakowie wydane w 1990 r.* (Wybór). *Biuletyn Informacyjno-Instrukcyjny*. Miejska Biblioteka Publiczna w Krakowie, 3, 61–70.
- Nauka, literatura, sztuka*. (1913), [Rec.] [Rocznik Krakowski T. XV 1913]. *Głos Narodu*, 21(117), 5.
- Nawrocki, S. (2010). Kazimierz Kaczmarczyk. W: J. Strzelczyk (red.), *Wybitni historycy wielkopolscy* (s. 329–338). Poznań: Wydawnictwo Poznańskie.
- P. (1913). [Rec.] XV. *Rocznik Krakowski*. *Nowa Reforma*, 32(224), 1–2.
- Redakcja (1975). Przedmowa. W: T. Bienkowska, Z. Vogel (oprac.), *Bibliografia Krakowa za rok 1971* (s. VII–IX). Kraków: Miejska Biblioteka Publiczna.
- Richter, J.B. (oprac.). (1929). *Pamiętnik I Zjazdu Bibliotekarzy Polskich we Lwowie (26 V – 29 V 1928)*. Lwów: Staraniem Koła Związku Bibliotekarzy Polskich.
- Romanowska, E. (1992). *Książki o Krakowie wydane w 1991 r.* (Wybór). *Biuletyn Informacyjno-Instrukcyjny*. Miejska Biblioteka Publiczna w Krakowie, 2, 29–38.
- Romanowska, E. (1993). *Książki o Krakowie wydane w 1992 r.* (Wybór). *Biuletyn Informacyjno-Instrukcyjny*. Wojewódzka Biblioteka Publiczna w Krakowie, 4, 39–46.
- Romanowska, E. (1994). *Książki o Krakowie*. (Bibliografia w wyborze 1992/1993). *Vademecum Krakowskie*, 81–83.
- Romanowska, E. (1995). *Książki o Krakowie wydane w 1993 r.* (Wybór). *Biuletyn*

- Informacyjno-Instrukcyjny. Wojewódzka Biblioteka Publiczna w Krakowie*, 2, 43–57.
- Romanowska, E. (2008). O bibliografiach w WBP Kraków. *Małopolska*, 8, 311–323.
- Semkowicz, A. (1929). Organizacja Trzeciego Zjazdu Bibliofilów Polskich we Lwowie. W: K. Hartleb (red.), *Pamiętnik Trzeciego Zjazdu Bibliofilów Polskich. We Lwowie w Zielone Świątki 26 V – 29 V 1928 roku* (s. 1–15). Lwów: Towarzystwo Miłośników Książki.
- Skopowski, C. (1967). Kazimierz Kaczmarczyk 3 II 1878 – 6 IV 1966. *Archeion*, 47, 277–282.
- Sokół, Z. (1996). [Rec.] Jarowiecki J., Góra B.. Prasa lwowska w dwudziestoleciu międzywojennym. Próba bibliografii. *Bibliotekarz*, 7-8, 42–44.
- Statut Towarzystwa Miłośników Historii i Zabytków Krakowa*. (1900). Kraków.
- Teresa Bieńkowska – laureatka nagrody m. Krakowa '85. (1985). *Biuletyn Informacyjno-Instrukcyjny. Miejska Biblioteka Publiczna w Krakowie*, 3, 75.
- (Ustawa, 1968) *Ustawa z dnia 9 kwietnia 1968 r. o bibliotekach*. (Dz.U. 1968, nr 12, poz. 63).
- (Ustawa, 1997) *Ustawa z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach*. (Dz.U. 1997, nr 85, poz. 539).
- Vogel, Z. (1981). Książki o Krakowie wydane w 1980 r. Wybór. *Biuletyn Informacyjno-Instrukcyjny. Miejska Biblioteka Publiczna w Krakowie*, 4, 43–52.
- Vogel, Z. (1982). Książki o Krakowie wydane w 1980 r. [Uzupełnienie]. *Biuletyn Informacyjno-Instrukcyjny. Miejska Biblioteka Publiczna w Krakowie*, 2–3, 67–70.
- Vogel, Z. (1987). Książki o Krakowie wydane w latach 1981–1985. *Biuletyn Informacyjno-Instrukcyjny. Miejska Biblioteka Publiczna w Krakowie*, 4, 59–63.
- Vogel, Z. (1988a). Książki o Krakowie wydane w roku 1986. (Wybór). *Biuletyn Informacyjno-Instrukcyjny. Miejska Biblioteka Publiczna w Krakowie*, 2, 55–58.
- Vogel, Z. (1988b). Książki o Krakowie wydane w roku 1987. (Wybór). *Biuletyn Informacyjno-Instrukcyjny. Miejska Biblioteka Publiczna w Krakowie*, 3, 69–72.
- W. A. (1914). [Rec.] Nowe Książki. *Rocznik Krakowski T. XV 1913. Ziemia*, 5(8), 126–127.
- Wcisło, Z. (1974). Helena Lipska. *Biuletyn Biblioteki Jagiellońskiej*, 24, 149–154.
- Wcisło, Z. (1981). Helena Lipska (1892–1980). *Przegląd Biblioteczny*, 49(2), 276–280.
- Zajac, M. (1971). Książki o Krakowie – 1971. *Kronika Krakowa*, s. 223–224.
- Znajomski, A. (2014). The state of local bibliographies in Poland after World War II. W: M. Juda, A. Has-Tokarz, R. Malesa (eds.), *Around the book, the library and information. The present state, challenges, prospects. Studies and essays* (s. 283–303). Lublin: Maria Curie-Skłodowska University Press.

Artur Znajomski

From the history of the records of Polish writing. A contribution to the history of the local bibliography of Cracow and Lviv

Summary

Local bibliographies of Cracow and Lviv began in the second decade of the 20th century. With the passage of time their gradual development took place although it was not evenly distributed in time. More intensive development of Cracow's bibliography dates back to the 1970's, when systematic work on it was started by the Provincial Public Library in Cracow. In case of Lviv, those were the 1990's. The analyzed bibliographies use different criteria in the choice and selection of the material. Besides the specifications aiming at completeness, we can encounter the selective ones. They are characterized by differentiated methodological solutions in the sphere of the bibliographic description, the structure of the main core, inner ordering, indexes and other elements of the information and auxiliary apparatus.

Keywords: Cracow, local bibliographies; Lviv, local bibliographies; Provincial Public Library in Cracow, bibliographical research; local bibliography, history, methodology.

